

TEMA MONOGRÀFIC

---

200 cançons d'abans de la guerra del 36 a
les escoles de Mallorca
*200 school songs before the
Spanish Civil War in Majorca*

Miquel Jaume Campaner
mjcamster@gmail.com

Data de recepció de l'original: març de 2020

Data d'acceptació: juny de 2020

RESUM

El repertori de cançons que estava a l'abast dels mestres mallorquins per ensenyar a llurs alumnes abans de la guerra del 36 era prou extens i variat. Sense pretensions d'exhaustivitat en presentem un catàleg de 200 peces de les quals consta que foren interpretades en alguna ocasió per escolars o que, si més no, ho foren amb un alt grau de probabilitat perquè figuraven en publicacions o llibres de text d'amplíssima difusió

a les escoles mallorquines. La nostra contribució s'emmarca dins la historiografia de l'educació musical només a tall d'aportació de materials que pugui servir en el futur per a un estudi i anàlisi de les cançons des del punt de vista musical, literari, ideològic i didàctic.

PARAULES CLAU: educació musical, cançó escolar, cançó infantil, cançó amb gestos, cançó popular.

ABSTRACT

The repertoire of songs available to Majorcan teachers for the purpose of teaching their students before the Spanish Civil War was quite extensive and varied. Without claiming completeness, we present a catalogue of 200 songs of which evidence exists that they were performed by schoolchildren at some occasion, or at least they could be sung with high probability by them because they were included in publications or textbooks that were widely distributed in schools. Our research is framed within the historiography of music education only as a contribution of materials that can serve in the future for its study and analysis from a musical, literary, ideological and didactic point of view.

KEY WORDS: music education, school song, children's song, nursery rhyme, folk song.

RESUMEN

El repertorio de canciones del que disponían los maestros mallorquines para enseñar a sus alumnos antes de la guerra del 36 era bastante extenso y variado. Sin pretensión de exhaustividad presentamos un catálogo de 200 canciones de las cuales hay constancia de que fueron interpretadas en alguna ocasión por escolares o que, por lo menos, lo fueron con alta probabilidad porque estaban incluidas en publicaciones o libros de texto de amplísima difusión en las escuelas. Nuestra contribución se enmarca dentro de la historiografía de la educación musical sólo como aportación de materiales que puedan servir en el futuro para su estudio y análisis desde el punto de vista musical, literario, ideológico y didáctico.

PALABRAS CLAVE: educación musical, canción escolar, canción infantil, canción con gestos, canto popular.

I. INTRODUCCIÓ

El propòsit d'aquest article és presentar un repertori significatiu i prou extens de les cançons que s'ensenyaven a les escoles de Mallorca abans de 1936 o, si més no, de les que podia disposar el magisteri mallorquí al dit efecte. Tot i que el professorat podia, en teoria, tenir accés a les nombroses obres impreses que contenien centenars de cançons destinades a les escoles espanyoles,¹ eren una minoria els mestres que tenien prou coneixements i habilitats per dedicar temps i esforços a l'ensenyament del cant, una activitat que, en el millor dels casos, era considerada un complement ornamental, però prescindible, de l'educació integral.

Certament, el cant era des de 1901 una matèria obligatòria a l'ensenyament primari, però la majoria d'escoles d'arreu de la geografia espanyola no complien en aquest punt el pla d'estudis que va estar vigent fins a 1936. Ara bé; encara que en general l'educació musical a les escoles era inexistent, insuficient o molt deficient, hi va haver iniciatives particulars o institucionals que intentaren superar aquesta mancança.² En aquest sentit, a Mallorca es va estimular vivament la pràctica del cant a les escoles des d'institucions com l'Associació Provincial de Mestres, l'Escola Normal de Magisteri, la Inspecció de Primera Ensenyança i el Museu Pedagògic Provincial amb el compromís i dedicació de, entre altres, Miquel Porcel Riera, Marina Fernández Lamarca, Joan Capó Valls de Padrinas, Ramon Morey Antich, Antoni Salleras Oliver i Miquel Deyà Palerm.

El catàleg de cançons que presentem respon al criteri d'incloure exclusivament les peces que hem pogut constatar que van ser interpretades realment per escolars o aquelles que, amb un alt grau de probabilitat, van ser ensenyades en algunes escoles mallorquines perquè estaven inserides en publicacions, com «El Magisterio Balear» o llibres de text, com els «graus» de Porcel, d'amplíssima difusió. També s'inclouen en el catàleg les partitures manuscrites que els alumnes de l'Escola Normal copiaven en els seus quaderns

1 A la seva tesi doctoral, la professora Maria C. Vega ha localitzat i analitzat 782 cançons escolars procedents de 90 publicacions de 47 autors diferents. VEGA SESTILO, María Consuelo. *La Canción Escolar en España entre 1900 y 1936*. Tesis doctoral. Director Dr. José Mª Hernández Díaz. Salamanca: Universidad de Salamanca, Departamento de Teoría e Historia de la Educación, 2013. Disponible en línia a: <http://hdl.handle.net/10366/123844> (consulta: 6-8-2019).

2 REYNÉS FLORIT, Arnau. «Panorama de la música a Mallorca des del final del segle XIX fins al XXI», *Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, vol. 3, núm. 2 (2012), p. 77-107.

per indicació de la professora, ja que, segons el testimoni del mestre Melcior Rosselló:

«Quan Donya Marina [Fernández Lamarca] era professora de música a Sa Normal, tots els nins de Mallorca sabien un caramull de cançons populars, del País Basc, d'Astúries, gallegues, d'Andalusia,... de tot. D. Joan Capó [...] anava a les colònies o a les escoles i deia als nins: "Mem, veniu –els feia posar al pati– quina cançó sabeu?" i sempre sabien un munt de cançons...».³

Les fonts per realitzar un catàleg d'acord amb el criteri esmentat són inexhauribles: arxius escolars, quaderns d'alumnes, diaris de classe, llibres de text, premsa diària, revistes periòdiques, programes de festes, memòries de colònies escolars, arxius municipals, etc. Una recerca com la nostra que és, si no anem errats, la primera aproximació a l'estudi de les cançons des d'aquest enfocament, ha d'estar forçosament limitada a l'explotació d'unes poques fonts que anirem descrivint més endavant.

2. LA MÚSICA A LA FESTA ESCOLAR CELEBRADA A PALMA L'ANY 1897

Presumptivament la primera recopilació de cançons per a escolars de Mallorca és la que es va fer amb motiu de la magna festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897 per iniciativa d'Alexandre Rosselló i el suport entusiasta de la Diputació Provincial, la Inspecció de Primera Ensenyança i l'Associació de Mestres de les Balears.⁴ La revista *Mallorca Dominical* va publicar un número especial, amb una tirada de 2000 exemplars destinada als escolars de Palma, que contenia la lletra de les vuit cançons que s'havien de cantar a l'excursió festiva a Bellver.⁵ D'aquestes vuit cançons, cinc es van compondre expressament per a l'ocasió: «Cantarella»

3 RAMIS CALDENTNEY, ANTONI. *Històries de Ca Nostra: Converses amb Don Melcior Rosselló i Simonet*. Palma, 2004. Disponible en línia a <https://issuu.com/arc46/docs/conversesambdonmelcior> [consulta: 21-1-2020].

4 Hi ha molta informació sobre els preparatius de la festa als números de 21 i 28 de setembre i 5 d'octubre de 1897 de *El Magisterio Balear*. De la seva realització se'n feu ressò *El Isleño*, 13184 (15 d'octubre de 1897) i *La Tradición*, 352 (16 d'octubre de 1897).

5 «Fiesta escolar», *Mallorca Dominical*, 35 (3 d'octubre de 1897), p. 3-4. Hi ha referència a: VIDAL REYNÉS, Jordi. «El setmanari "Mallorca Dominical" (1897-1901)», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'estudis històrics*, núm. 58 (2002), p. 221.

de Bartomeu Ferrà (31), «Càntich infantil» de Miquel dels S. Oliver (32), «La cuna» de Miquel Costa i Llobera (108), «La pàtria petita» de Pere d'A. Penya (124) i «Santa Teresa» del mateix autor (183). Les altres tres ja havien estat compostes anteriorment. «El fusil» correspon a la mateixa cançó que es cantava a la *Institución Libre de Enseñanza* de Pollença amb el títol «El que quiera ser soldado», coneguda també com «El pequeño recluta» (65). El «Canto de la bandera» o «La bandera» (105), amb lletra de Mateu Obrador, ja es cantava a les escoles de la Casa de la Misericòrdia on hi havia classes de música a càrrec d'Antoni Puig Salvà. Quant a «Lo soldadet» (147) sabem que estava extreta de «Cansons de noys i noyas», una col·lecció de 24 cançons dedicades a la infància amb lletra de Joaquim Riera, música de Josep Rodoreda i il·lustracions d'Apel·les Mestres.⁶

3. EL MAGISTERIO BALEAR (1901-1905)

La segona recopilació de cançons coneguda és la que va aparèixer a la secció «Cantos escolares» de la revista *El Magisterio Balear*, òrgan de l'Associació Provincial de Mestres, entre abril de 1901 i juliol de 1905.⁷ Conformava un conjunt de vint-i-vuit peces de les quals Miquel Porcel era l'autor de la lletra de les setze següents: «A escuela» (1), «A trabajar» (8), «El día de fiesta» (49), «El juego» (54), «El perro» (66), «El sol» (69), «Escuela moderna» (77), «La cadena» (106), «La golondrina» (114), «La labor» (117), «Las estaciones» (140), «Los soldados» (151), «Marcha infantil» (154), «Modulación de paso» (162), «No-ni-no» (167) i «Vamos a clase» (192). Pocs lectors coneixien aquesta autoria ja que el regent de l'Escola Pràctica annexa a la Normal de Magisteri s'amagava darrera del pseudònim «E. Guerra», abreviatura d'«Emilio Guerra y Crep», acrònim del seu nom i llinatges, o de les inicials del seu nom i primer llinatge: «M.P.».

De les altres dotze cançons n'hi ha una en català: «Aubada» (18). Tres peces, «A la bandera roja y gualda» (3), «Al entrar en la escuela» (12) i «Himno a la patria» (88), estan extretes del llibre *Ecós infantiles* de l'inspector Isidoro

6 RODOREDA, Josep; RIERA Joaquim. *Cansons de noys i noyas*. Barcelona: Bernareggi, 1875.

7 La compilació es va editar separatament en un llibret de 24 pàgines de les quals només se conserven malauradament les quatre primeres a la biblioteca Lluís Alemany: *Cantos escolares: publicados por "El Magisterio Balear"*. 1ª y 2ª series. Tercera edició. Palma: Tipografía Bartolomé Rotger, 1906.

Hernández que tants elogis va rebre de Miquel Porcel.⁸ Dues cançons, «La campana» (107) i «Mi hermano» (159), estan tretes del llibre de Pedro Arnó *Cantos escolares para las escuelas elementales y de párvulos*.⁹ Una peça, «A estudiar» (2), es diu que se troba al llibre *El arte de educar* del mestre Julián López Catalán.¹⁰ Dues cançons, d'autors desconeguts, corresponen als jocs «El molinete» (59) i «La huerfanita» (116) dels quals després de la partitura hi ha instruccions per executar-los. Finalment, es publicaren a *El Magisterio Balear* tres peces de signe patriòtic: «Patria» (172) de Maria Sabater i les dues que s'havien cantat a la festa escolar de 1897: «La bandera» (105) i «El pequeño recluta» (65).

Fora de la secció «Cantos escolares» es publicaren les lletres de les cançons «Canto a la bandera de España» (33) de Josep A. Llodrà, mestre de Pollença, i «Los estudiantes» (150) que el mestre de Llubí, Joan Vidal Vaquer, va compondre l'any 1902 per celebrar la declaració de majoria d'edat del rei Alfons XIII.

4. ELS LLIBRES DE TEXT DE MIQUEL PORCEL

Porcel se va encarregar de divulgar les seves composicions també en el seus «graus», és a dir, en els llibres de text que formen l'amplíssima col·lecció del *Curso de enseñanza primaria por el método cíclico*.¹¹ El curs se dividia en quatre graus: preparatori, elemental, mitjà i superior. Cada grau integrava, com si fossin capítols, els manuals de les matèries obligatòries del currículum, els quals s'imprimien i se comercialitzaven també per separat. D'aquesta manera, per exemple, un grau podia incorporar una tercera edició d'una «Historia de España» de 1907, una quatrena edició d'una «Aritmética» de 1908, una cinquena edició d'una «Gramática» de 1910, etc. Disperses en alguns

8 PORCEL, Miguel. «Algo sobre cantos escolares», *El Magisterio Balear*, núm. 3 (16 de gener de 1903), p. 23. D'aquest llibret publicat a Madrid l'any 1887 Porcel diu que és «una de las buenas, tal vez la mejor, de las colecciones de cantos escolares que han visto la luz en castellano».

9 ARNÓ, Pedro. *Cantos escolares para las escuelas elementales y de párvulos*. Barcelona: Juan y Antonio Bastinos, 1885.

10 LÓPEZ CATALÁN, J. *El arte de educar: curso completo de pedagogía teórico práctica aplicada a las escuelas de párvulos*. Barcelona: Librería de Juan Bastinos e Hijo, 1864.

11 Sobre l'obra de Porcel vegeu COLOM, Antoni J. D. *Miquel Porcel Riera i els inicis de l'activisme escolar a Mallorca*. Palma de Mallorca: Centre d'Estudis Gabriel Alomar, 1984; PAYERAS, Pere. *Miquel Porcel i Riera (1869-1933): Vida i obra pedagògica*. Inca: Gràfiques Mallorca, 2008.

d'aquests manuals, dels quals se'n van fer múltiples edicions i se n'imprimiren incomptables exemplars, se troben, generalment a la pàgina final, les partitures de cançons amb una lletra que no té res a veure amb la temàtica del manual. I és que Porcel pensava que la música a les escoles havia de tenir una funció purament recreativa com expressava en aquest paràgraf d'un article de 1903:

«No niego que la enseñanza del canto se proponga la educación artística del oído y del sentimiento estético; pero creo también que su misión primordial, hoy por hoy, es romper la monotonía de los ejercicios escolares, animar los intermedios, infundir un hábito de alegría en el corazón de los alumnos, y esta viveza y esta alegría necesitan para ser despertadas una música alegre y viva, ruidos si se quiere, una de estas marchas que se pegan al oído y obligan a marcar el paso, que distraen y remozan al discípulo de cerebro fatigado después de una explicación de aritmética o de cuerpo entumecido después de la escritura o el dibujo».¹²

Probablement en edicions dels manuals de Porcel, moltes d'elles introbables, es van inserir les setze cançons de la seva autoria ja publicades a *El Magisterio Balear* però només n'hem localitzat la meitat (1, 8, 49, 54, 69, 105, 114, 151). A més d'una peça d'autors desconeguts, «Gimnasia rítmica» (79), els graus inclouen cinc cançons més amb lletra de Porcel que no havien estat publicades abans: «El herrero» (53), «El recreo» (67), «La muñeca» (122), «Marcha militar» (155) i «Mi pueblo» (161).

Un comentari especial mereix «La bandera» (105), una de les peces més conegudes pels escolars de Mallorca durant la primera meitat del segle xx. Es tracta d'un himne patriòtic, la lletra del qual hem atribuït també a Porcel sense ignorar que va ser composta pel poeta Mateu Obrador en una data indeterminada però amb tota seguretat abans de 1897. En la versió d'Obrador, la cançó constava de quatre estrofes i la darrera culminava amb un esclat de fervor guerrer: «Por nuestra madre, por nuestra amada tierra / Combatiremos si es fuerza combatir; / Con fe y valor sostendremos la guerra / Hasta vencer o hasta morir». Miquel Porcel, en una data difícil de determinar, va afegir aquestes dues estrofes tenyides igualment d'entusiasme nacionalista: «Jamás, jamás, enseña roja y gualda / un pabellón extranjero ondeará / sobre el lugar

12 PORCEL, Miguel. «Algo sobre cantos escolares», *El Magisterio Balear*, núm. 3 (16 de gener de 1903), p. 23.

en donde nuestra infancia / sus más hermosos días vio pasar. / De nuestra escuela flamea en lo más alto / la venerada bandera nacional / Llor y prez al que honre a nuestra España! / Baldón al que la ofenderá». L'himne es va publicar amb les estrofes d'Obrador i Porcel en algunes edicions del *Grado Medio*, al cançoner del Museu Pedagògic Provincial (1926) i, finalment, ja durant la guerra, en l'edició a cura del mestre Andreu Ferrer Ginard d'una col·lecció d'himnes patriòtics de l'exèrcit espanyol.¹³

5. LA INSTITUCIÓN LIBRE DE ENSEÑANZA

Des de la seva fundació a Madrid l'any 1876, la ILE va procurar la recuperació de la cultura popular i, molt especialment, de la música i el cant que, de bon començament, es van incorporar al seu programa d'ensenyament.¹⁴ La pràctica del cant va tenir també un lloc preferent en els centres escolars o organismes que seguien els principis pedagògics de la ILE, com eren el Instituto-Escuela, la Residencia del Estudiante, la Escuela Superior de Magisterio i el Museo Pedagógico Nacional. La seva influència a Mallorca es va manifestar sobretot en la Institució Lliure d'Ensenyament de Pollença, en l'Escola Mercantil/Institució Mallorquina d'Ensenyament i en el moviment de les colònies escolars.¹⁵

Es tenen poques notícies del repertori cantat a la Institución Libre de Enseñanza de Pollença, fundada l'any 1879 per Guillem Cifre de Colonya. Se sap que s'utilitzava un harmònim per acompanyar els cants a les classes de música que estaven a càrrec de Nicolás de Castro y Porto.¹⁶ Per testimonis orals recollits pel professor Bernat Cifre se té notícia de que se cantaven aquestes peces: «Cançó del treball» (27), «Alegre mi barquilla cruza el mar» (15), «Primavera ya vienes» (75) i «El que quiera ser soldado» (65).¹⁷

13 *Recopilación de himnos patrióticos del ejército y milicias armadas de España*. Palma de Mallorca: Imprenta Politécnica, [1937].

14 PLIEGO DE ANDRÉS, VÍCTOR (ed.). *Cancionero popular de la Institución Libre de Enseñanza*. Fundación Francisco Giner de los Ríos [Institución Libre de Enseñanza], 2012, p. 5.

15 COLOM CAÑELLAS, ANTONI. «Balears i la Institución Libre de Enseñanza», GARCÍA VELASCO, JOSÉ; MORALES MOYA, ANTONIO (Ed.). *La Institución Libre de Enseñanza y la cultura española*, vol. 2 de *La Institución Libre de Enseñanza y Francisco Giner de los Ríos: nuevas perspectivas*. Madrid: Fundación Francisco Giner de los Ríos [Institución Libre de Enseñanza]: Acción Cultural Española, 2012, p. 370-377.

16 SALAS VIVES, PERE. *Guillem Cifre de Colonya. Un sant que no anava a missa*. Pollença: El Gall, 1999.

17 CIFRE FORTEZA, BERNAT. «Era músic don Guillem», *El Gall*, núm. 7 (31 d'octubre de 1979), p. 8.

També a l'Escola Mercantil/Institució Mallorquina d'Ensenyament, fundada a Palma l'any 1880 per Alexandre Rosselló i dirigida per Mateu Obrador, es van donar lliçons de cant, al manco des del curs 1883-84.¹⁸ Era habitual que en els passejos i excursions els alumnes cantessin el repertori après en aquestes lliçons. Amb tot, no hem trobat referència a cap d'aquestes cançons que cal suposar que devien ser les pròpies de la Institución Libre de Enseñanza de Madrid, que li servia de model. Seria estrany, per altra banda, que no es cantessin també aquelles peces de les quals el director, Mateu Obrador, era l'autor de la lletra: «La bandera» (105), «Cançó del treball» (27) i «Vou-veri-vou» (197).

6. LES COLÒNIES ESCOLARS

El cant era una de les activitats més característiques de les colònies escolars. Les primeres que es van realitzar a Mallorca eren patrocinades per la Diputació Provincial de Balears i dirigides per Miquel Porcel Riera.¹⁹ De la de 1901 Porcel va escriure i publicar un preciós diari que va servir de guia i model per a la realització de les posteriors colònies organitzades a Mallorca fins a l'any 1936.²⁰ En aquest llibre se dona el títol de les vuit cançons que aprengueren els escolars durant el mes de vacances al Port de Sóller: «Aubada» (18), «El juego» (54), «El molinete» (59), «El sol» (69), «Escuela moderna» (77), «Laavecilla» (103), «La bandera» (105) i «La golondrina» (114). La partitura amb lletra i música de totes elles es va publicar a *El Magisterio Balear*, com ha quedat registrat més amunt.

A partir de l'any 1924, amb l'assumpció de l'organització de les colònies escolars provincials patrocinades per la Diputació de Balears (CEP d'ara endavant) per part del Museu Pedagògic Provincial dirigit per Joan Capó Valls de Padrinas, la música va començar a tenir més protagonisme pel que fa a la quantitat i a la qualitat de les cançons que s'ensenyaven als escolars

18 COLOM CAÑELLAS, Antoni J.; DÍAZ DE CASTRO, Francesc J. «Don Alexandre Rosselló i l'Escola Mercantil de Ciutat de Mallorca», SUREDA, Bernat [et al.]. *L'educació a Mallorca. Aproximació històrica*. Palma: Moll, 1977, p. 65-107.

19 JAUME I CAMPANER, Miquel. «Les colònies escolars al Port de Sóller (1893-1936)», *IV Jornades d'Estudis Locals a Sóller*. Sóller: Ajuntament de Sóller, 2010, p. 41-59.

20 PORCEL RIERA, Miquel. *Diario de una colonia escolar en Baleares: Puerto de Sóller. Agosto de 1901: Notas tomadas sobre el terreno*. Palma: Tipo-lit. de Bartolomé Rotger, 1901.

que assistien a aquestes colònies. Es notava que Capó havia respirat els aires de la Residencia de Estudiantes i que havia begut les aigües de la font de la Institución Libre de Enseñanza que regava la Escuela Superior de Magisterio on va estudiar de 1911 a 1914.²¹ Miquel Deyà Palerm, un mestre molt sensible i fermament compromès en l'educació musical, contava que Joan Capó feu donar un tomb al repertori habitual de les colònies prioritzant les cançons populars mallorquines i les recollides en els llibres de Rafael Benedito Vives²² i Eduardo Martínez Torner,²³ ambdós col·laboradors amb la ILE de Madrid. L'any 1978 Deyà manifestava a Jaume Oliver:

«El Museu [Pedagògic Provincial] reorganitzava aquell any [1924] la Colònia Escolar Provincial, i, en saber D. Joan Capó la meua afició a la música –mon pare n'era professor–, me proposà anar a la Colònia per a fer cantar els nins. Vaig creure tocar amb un dit al cel, presentant-li el repertori de *Canciones infantiles* apreses a la Normal, però el meu desengany fou total quan el Sr. Capó rebutjà per complet aquelles melodies. Tímidament vaig insinuar que eren cançons de Schumann. “I ho creus?” –me contestà–. “Aquestes cançons són unes vulgaritats d'un senyor que té la barra de firmar amb aquest honorable pseudònim”.²⁴ El dia següent m'omplí les mans de cançons populars mallorquines, d'un tom de melodies harmonitzades per Eduard M. Torner i un tom de cançons clàssiques amb lletra adaptada pel gran mestre [Rafael] Benedito. Coneguda la seva orientació, 180⁰ de la meua, em vaig dedicar a la recerca de materials que aquesta vegada sí que tingueren la seva aprovació».²⁵

21 DEYÀ PALERM, Miquel. *Joan Capó Valls de Padrinas: inspector d'ensenyament primari*. Palma: [Gràfiques Miramar], 1988; COLOM CAÑELLAS, Antoni J. *Joan Capó Valls de Padrinas. Un temps, uns fets*. Palma: Universitat de les Illes Balears, Ajuntament de Felanitx, 1993.

22 BENEDITO, Rafael. *Natura: cantos infantiles*. Madrid: Antonio Matamala, [s.a.]; BENEDITO, Rafael. *Pueblo: canciones populares*. Bilbao: Unión Musical Española, [s.a.].

23 TORNER, Eduardo M. *Cuarenta canciones españolas*. Madrid: Residencia de estudiantes, 1924.

24 SCHUMANN, CH. *Cantos escolares: De uso en las Escuelas Normales, Escuelas públicas y Centros docentes de España*. (2 vols.). Barcelona: Boileau, 1917.

25 OLIVER JAUME, Jaume. *Escola i Societat (L'ensenyament a les Illes en el segle xx)*. Palma de Mallorca: Moll, 1978, p. 136-137.

Des de 1924 fins a 1932 Miquel Deyà va assistir cada any a la CEP en qualitat d'encarregat de la música.²⁶ En aquest interval de temps va ensenyar als colons més de 50 cançons d'un repertori prou variat que incloïa cançons mallorquines, catalanes, d'altres regions espanyoles, d'altres nacions, a mes d'himnes i adaptacions per a cant infantil de peces dels clàssics. Vegeu-ne el detall:

- Mallorquines: «Aubada» (18), «Es meu conco Cap Pelat» (75), «La Balenguera» (104), «Sor Tomasseta» (185), «Tonada de sa tafona» (187), «Tonada de sa vermada» (188) i «Tonada de sa ximbomba» (189).
- Catalanes: «Ball de bastons» (20), «Cançonetas» (28), «El bon caçador» (44), «El fill de don Gallardó» (51), «El mal caçador» (55), «El mariner» (58), «El saltiró de la cardina» (68), «Els petits gnoms» (71), «En Pere Gallarí» (74), «Escarabat bum-bum» (76), «L'hereu riera» (102), «La filadora» (110), «La filla del marxant» (111), «La Mare de Déu» (119), «La pastoreta» (123), «La pomera» (129), «La pomera» (130), «La sardana de les monges» (137) i «Muntanyes de Canigó» (164).
- D'altres regions espanyoles: «Alalá» (13), «Alborada» (14), «Delgadita de cintura» (39), «Jota valenciana» (98), «La praviana» (131), «Meus amores» (158) i «Negra sombra» (166).
- D'altres nacions: «Els remers del Volga» amb lletra de Guillem Colom (72) i «Torna a Sorrento» amb lletra de Manuel Andreu Fontirroig (190).
- Himnes: «Himne mallorquí» amb lletra de Maria A. Salvà (85), «Himne mallorquí» amb lletra de Bartomeu Forteza (86), «Himno a Mallorca» amb lletra d'Amparo Navarro (89), «Himno a Valencia» (90), «Himno al Ahorro» (91), «Himno al árbol» (92), «Himno de Riego» (93) i «La bandera» (105)
- Adaptacions dels clàssics: «Asturiana» de Manuel de Falla (17), «Cançó de nois» (25) i «Cançó de Solveig» d'Edvard Grieg (26), «Cavatina» de Gioachino Rossini (35), «El campesino alegre» de Robert Schumann (45), «La avecilla» de Wolfgang A. Mozart (103) i «Marina» de Felix Mendelssohn (157).

26 JAUME I CAMPANER, Miquel. «Les colònies escolars provincials a Porto Cristo entre 1924 i 1936». Comunicació a les VII Jornades d'Estudis Locals de Manacor, 2012.

7. CANÇONS AMB GESTOS I L'EDUCACIÓ PEL RITME

Les cançons infantils amb gestos seguint el mètode d'educació pel ritme d'Émile Jacques-Dalcroze es van donar a conèixer per primera vegada a Mallorca l'any 1909, quan l'Escola Coral de Terrassa, dirigida per Joan Llongueras Badia, va actuar al Teatre Principal de Palma en el marc de les festes de la Setmana Esportiva.²⁷ Un dels mestres mallorquins que va difondre aquest tipus de música escrivia l'any 1915 que «Desde entonces [1909] acá, se han propagado mucho entre nosotros y pocas son las fiestas infantiles que se organizan, en las que no forme parte del programa, la ejecución de alguna de esas canciones».²⁸

Primerament van sovintejar només a centres o institucions lligades a l'Església i no van ser introduïdes a les escoles fins poc temps després que dos mestres mallorquins, Ramon Morey Antich i Antoni Salleras Oliver, i una professora de l'Escola Normal de Magisteri, Marina Fernández Lamarca, assistissin als cursets de formació en el mètode Dalcroze que s'impartiren a Barcelona sota la direcció de Joan Llongueras entre els estius de 1914 a 1916. Aquest tres professors van divulgar per diversos mitjans la teoria i la pràctica de l'educació pel ritme, com queda clarament exposat en els minuciosos estudis que els ha dedicat Francesca Comas.²⁹ Per notícies de premsa o programes de concerts hem pogut identificar dotze cançons amb gestos que interpretaren escolars als seus centres educatius o a instal·lacions públiques adaptades per a la celebració de festes escolars.

La primera demostració pública dins l'àmbit escolar de cançons amb gestos interpretades a Mallorca va ser probablement la que es va fer sota la direcció del mestre Ramon Morey a l'escola de Santa Maria del Camí el març de 1916 amb motiu de la inauguració d'uns nous espais dins l'edifici escolar. Poc temps després, durant la darrera quinzena d'agost, el mateix mestre va donar un curset d'introducció al mètode de Jacques-Dalcroze per a mestres de Palma on també hi va haver una demostració de cançons amb gestos. En aquestes

27 COMAS RUBÍ, Francesca. «La pedagogia musical a Mallorca: La introducció del mètode d'educació pel ritme d'Émile Jacques-Dalcroze (1909-1922)», *Educació i Cultura*, núm. 10 (1997), p. 39-48.

28 SALLERAS, A. «Canciones con gestos y juegos infantiles», *El Magisterio Balear* (16 d'octubre de 1915), p. 334.

29 A més de l'article citat més amunt, vegeu COMAS, Francesca. «Música i Magisteri a Mallorca: l'aportació de Ramon Morey a la difusió del Mètode Dalcroze», *v Simposium i Jornades Internacionals de l'Orgue Històric de les Balears. v Trobada de Documentalistes Musicals*. Búger: Fundació ACA, 1999, p. 257-270.

demostracions, com en la que es va fer arran de la conferència que Morey va donar el 21 de juliol de 1917 en el Cercle d'Obrers Catòlics, els intèrprets eren els alumnes de la que s'anomenava «Secció rítmica de l'Escola Nacional de Santa Maria». En aquesta ocasió, i possiblement en les anteriors, el repertori va ser el següent: «La ronda dels petits gnoms» (71), «Les formiguetes» (145) i «Rividiidididiti» (180).³⁰

El mestre Antoni Salleras a l'Escola Graduada de Palma i la professora Fernández Lamarca al col·legi de la Puresa també van introduir les cançons amb gestos durant el curs 1916-17 però no hem trobat cap rastre del repertori executat pel seu alumnat. Coneixem, en canvi, les cançons que va ensenyar la professora Fernández a les escoles de Mancor de la Vall i que van ser interpretades a la plaça del poble el dia 28 de maig de 1917, amb motiu de la col·locació solemne de la primera pedra d'un nou edifici escolar. Sota la seva direcció, els nins i nines de les escoles del poble cantaren aquestes peces: «Els bons minyons» (70), «La ronda del faldellí» (133), «La ronda dels bons treballadors» (135), «La ronda dels soldats» (136) i «Rividiidididiti» (180).³¹

A final de la dècada dels anys vint les cançons amb gestos no havien passat de moda, al manco en alguns centres escolar com el *Liceo Ripoll* (Palma) on tenien molt d'èxit les interpretacions que en feia el seu alumant davant el públic que assistia a les festes literàries-musicals que s'hi organitzaven trimestralment. A la de Nadal de 1928 cantaren «Ai, quin fred» (10) i « Son deu noies per casar» (184).³² A la festa de Pasqua de 1929 executaren «El dormilón» (50) i «Hila hilandera» (81).³³ A la festa de Nadal d'aquell any interpretaren «Las hormiguitas» (142) i «Mi linda muñeca» (160).³⁴

8. EL LICEO RIPOLL

El Liceo Ripoll, fundat l'any 1921 i dirigit sempre pel seu propietari, el mestre Jaume Ripoll Canyelles, era un centre privat de primer i segon

30 «La gimnástica rítmica: conferencia pedagógica», *La Almudaina* (19 de juliol de 1917); «La gimnástica rítmica: conferencia de don Ramón Morey», *La Almudaina* (23 de juliol de 1917).

31 JAUME I CAMPANER, Miquel. «Primavera de 1917 a les escoles de Mancor de la Vall». Comunicació a les I Jornades d'Estudis Locals de Mancor de la Vall, 2017.

32 *El Día*, 3 de gener de 1929.

33 *La Almudaina*, 12 d'abril de 1929.

34 *El Magisterio Balear*, 13 de gener de 1930.

ensenyament que es dedicava principalment a preparar els alumnes per a l'ingrés als estudis de Batxillerat, Magisteri, Comerç, Nàutica, etc., o a la superació d'oposicions a funcionaris de Correus, Aduanes, etc. Al curs 1928-29 s'hi va agregar una secció de pàrvuls i una secció femenina ja que fins aleshores només s'acceptava la matriculació de nins majors de sis anys. Aquell curs s'incorporà al claustre el jove Pere Deyà Palerm, de només 16 anys, com encarregat de l'educació musical de la secció femenina. En col·laboració amb el seu germà Miquel, qui era un dels mestres d'ensenyament primari de la secció masculina des de 1927, va participar en l'organització de les festes escolars que es celebraven cada any en ocasió del Nadal, de la Pasqua i del fi de curs.³⁵ En aquestes festes, a més de les sis esmentades cançons amb gestos, l'alumnat dels germans Deyà va interpretar aquestes peces: «Abril» (9), «Alalá» (31), «Canción de Navidad» (21), «Cançó del treball» (27), «Cantamos los segadores» (30), «Canto de romeria» (34), «Cavatina» (35), «El campesino alegre» (45), «El cavaller enamoral» (47), «El desembre congelat» (48), «El molino» (60), «El pajarillo» (61), «El saltiró de la cardina» (68), «Els petits gnoms», «Els tres tambors», (73), «Fochs follets» (78), «Himno a Mallorca» (89), «Himno a Valencia» (90), «Invierno» (95), «La Balenguera» (104), «La filadora» (110), «La galindanya» (112), «La missa primera» (44), «La pastoreta» (123), «La pomera» (129), «La praviana» (131), «La ronda del nen qui no volia menjar les sopes» (134), «Muntanyes de Canigó» (164), «Muntanyes regalades» (165), «Negra sombra» (166), «Obriu que volem entrar» (168), «Per tu ploro» (174), «Rataplám ! Rataplám» (177), «Rataplím, rataplám» (178), «Torna a Sorrenco» (190), «Villancet» (194) i «Viva la tropa» (196).

9. QUADERNS DE L'ESCOLA NORMAL DE MESTRES

Durant un bon grapat d'anys la professora de Música de l'Escola Normal de Magisteri de Balears des de setembre de 1914, Marina Fernández Lamarca, va donar com a tasca a les seves alumnes la confecció d'un quadern on havien de copiar la lletra i la música d'una sèrie de cançons. Hem pogut veure els quaderns de Catalina Serra Ramis i Maria N. Bonet Bartolomé, dues alumnes del Pla de 1914, entre 1929 i 1933, que després cursaren el Pla Professional

35 JAUME I CAMPANER, Miquel. «Una residència d'estudiants a Palma (1925-193_)», *Educació i Cultura*, núm. 11 (1998), p. 103 -115.

entre els anys 1934 i 1938. En total aquests quaderns contenen 49 cançons on predominen les populars de diverses regions espanyoles. Una selecció del repertori que ensenyava la professora Fernández al seu alumnat, en règim de coeducació des de 1931, el podem veure en el programa del concert que va dirigir al Museu Pedagògic Provincial el dia 8 d'abril de 1933: «Cançó de bressol» (23), «Cant de la senyera» (29), «Canto de romería» (34), «Els remers del Volga» (72), «Els tres tambors» (73), «La Balanguera» (104), «La filadora» (110), «La mort de l'escolà» (121), «Margarideta filant» (156) i «Riverana» (179).

10. RESUM ESTADÍSTIC I CONCLUSIONS

Un 22% del total de cançons del nostre catàleg està format per cançons escolars, entenent per tals les que han estat compostes per a ser interpretades a les escoles com a complement a les lliçons, per ser cantades en dies assenyalats en el calendari escolar, com les festes o excursions, o en moments especials de l'horari, com l'entrada o sortida de l'escola. La major part d'aquestes 44 peces van ser publicades a *El Magisterio Balear* o en els manuals de Miquel Porcel. Entren dins aquest apartat les cançons didàctiques que serveixen per aprendre de memòria una determinada lliçó. En són un exemple la definició de la Geometria (113) que comença «De un puntito nada más / nace la Geometría» o aquella altra que diu que «Es la Historia faro ardiente / que nos muestra sin cesar / las costumbres y los hechos / de la vieja Humanidad» (115).

Un nombre considerable de cançons, un 29%, són d'origen folklòric o popular, ja que entre el professorat que les va seleccionar per ensenyar als seus alumnes va predominar el criteri de la *Institución Libre de Enseñanza*, que coincidia amb el que va expressar Aureli Capmany en un article de 1916 resumit a *El Magisterio Balear*: «la cançó popular pròpia de cada país és doncs la que escaurà millor per ser usada a l'escola».³⁶ De les 58 d'aquestes cançons, n'hi ha disset de catalanes (4, 20, 44, 48, 51, 58, 73, 74, 76, 102, 110, 111, 123, 127, 130, 164 i 165), vuit mallorquines (18, 24, 75, 104, 185, 187, 188 i 189), set asturianes (7, 17, 22, 94, 131, 195 i 198), cinc castellanès (139, 143, 179, 181 i 199), cinc gallegues (13, 19, 62, 158, 163), tres andaluses (39, 175

36 CAPMANY, Aureli. «La cançoneta popular de l'infantesa», *Quaderns d'estudi*, vol. II, núm. 5 (juny de 1916), p. 389.

i 186), dues basques (41 i 170), dues càntabres (34 i 37), una valenciana (14), una lleonesa (11), una extremenya (126), una murciana (63), una francesa (38), una italiana (190) una russa (72) i una sueca (95).

El percentatge de cançons religioses, que en el nostre catàleg arriba al 12%, seria probablement més gran si hi haguéssim inclòs el repertori que es cantava a les pràctiques religioses que es feien als seminaris, col·legis o escoles d'institucions o congregacions religioses. Així i tot, la xifra de 23 cançons seleccionades indica que no era gens menyspreable la presència de la música religiosa a algunes escoles públiques. Un mestre, autor d'un llibre de text que inclou una secció de cants escolars, ho justificava així l'any 1904: «Los Cantos son todos religiosos para que con ellos puedan los niños y niñas dar esplendor a las Peregrinaciones, Misiones o Ejercicios espirituales que con frecuencia se verifican en los pueblos».³⁷ Amb aquest criteri inclou en el seu llibre quatre cançons típiques de les peregrinacions a Lluc (6, 42, 173 i 176) i quatre de les més conegudes que es cantaven a les Missions (5, 16, 36 i 97). Més de la meitat de les cançons són pròpies de la devoció mariana (6, 40, 42, 43, 116, 119, 153, 167, 173, 176 i 193) o de la celebració de Nadal; aquestes nades poden ser també incloses en l'apartat de cançons populars (21, 48, 138, 186, i 194).

La lletra de 27 cançons, un 13,5% del total, és de poetes tan reconeguts com Marian Aguiló (18), Tomás Aguiló (173), Joan Alcover (104), Josep Carner (168), Guillem Colom (72), Miquel Costa i Llobera (42, 108), Bartomeu Ferrà (31), Tomàs Forteza (176), Federico García Lorca (200), Angel Guimerà (137), Johann Wolfgang von Goethe (156), Joan Maragall (29, 55, 101, 138, 174), Mateu Obrador (27, 105, 197), Miquel dels S. Oliver (32), Pere d'A. Penya (124, 183), Rosalía de Castro (166), Maria Antònia Salvà (85) i Jacint Verdaguer (96, 121). Entre les cançons seleccionades hi ha aquestes 10 peces musicals dels clàssics: Beethoven (87), Falla (17), Grieg (25, 26), Mendelsohn (157), Mozart (23, 103), Rossini (35), Schubert (156) i Schumann (45).

Els percentatges de les cançons en castellà, un 52%, i en català, un 42%, reflecteixen el bilingüisme real que existia al món escolar tot i que a Mallorca mai no va ser reconegut legalment. Malgrat el propòsit perseverant de castellanització de l'escola per part dels governs de la Restauració, de la

37 VIDAL VAQUER, Juan. *Lecciones de todo para los niños y niñas de la Escuelas elementales*. Palma de Mallorca: Imp. de Juan Guasp Reinés, 1904, p. 4.

Dictadura primoriverista i de la Segona República, van poder sonar dins les aules mallorquines les cançons en català creades per la musa popular o pels nostres poetes fins l'esclafit de la guerra del 36.

I I. CATÀLEG

D'acord amb el criteri exposat a la introducció hem adoptat un model de fitxa per a cada composició amb els següents elements i en aquest ordre: Títol de la cançó / autor de la lletra; autor de la música. Font d'on s'ha tret la referència a l'execució de la cançó i eventual informació sobre les escoles, alumnes, mestres i circumstàncies que han intervingut en la seva interpretació. Obviem la referència bibliogràfica de la música impresa i pel que fa a la relacionada amb les Balears remetem al llibre *Balearica* de Jaume Bover i Joan Parets.³⁸

A les fitxes utilitzarem les següents abreviatures:

CEP - Memòries i notícies de les colònies escolars provincials.

CIFRE - Bernat CIFRE FORTEZA, «Era músic don Guillem», El Gall, núm. 7 (31-10-1979).

CSR - Quaderns de Música de Catalina Serra Ramis.

EMB - *El Magisterio Balear*.

ENM 1933 - *Museo Pedagógico Provincial de Baleares*. [Programa del] *Recital de canciones por los alumnos y alumnas de la Escuela Normal del Magisterio : dirigidas por la profesora D.ª Marina Fernández Lamarca de Comas : Palma, 8 de abril de 1933. Imp. Vda. Pizá [1933]*.

CCF 1930 - [Programa del] *Gran Festival Escolar organizado por el Comité de Cultura física con la colaboración de la Sección de Atletismo de la S.D.S. [Sociedad Deportiva Sollerense] : día 6 de Julio de 1930. Sóller: Imp. de J. Marqués Arbona*.

38 BOVER I PUJOL, Jaume; PARETS I SERRA, Joan. *Balearica, v. 2: música impresa: bibliografia de la música impresa de compositors balears, de tema balear o editada a les Illes Balears 1506-1996*. Mallorca: Miquel Font, 2002.

MANCOR 1917 - Convit: programa dels diversos festeigs que tindran lloc a Mancor durant els dies 28 i 29 del corrent mes [maig de 1917] amb motiu de la col·locació de la primera pedra de les Escoles Nacionals de Nins i Nines.

SUAU 1919 - Diari manuscrit del mestre de s'Alqueria Blanca, Teodor Suau Rios, fet en curs de perfeccionament per a mestres dirigit per l'inspector Joan Capó i realitzat a Sineu, Lluc i Felanitx des del dia 5 al 20 d'agost de 1919.

VIDAL - Apartat «Cantos escolares» del llibre de Juan Vidal Vaquer. *Lecciones de todo para los niños y niñas de la Escuelas elementales*, Palma de Mallorca: Imp. de Juan Guasp Reinés, 1904.

1. A escuela / letra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; aire popular. - EMB, núm. 15 (10-4-1901), p. 138.
2. A estudiar / [De «El arte de educar» por D. J. López Catalán]. - EMB, núm. 6 (6-2-1904), p. 46.
3. A la bandera roja y gualda / letra y música de Isidoro Hernández. - EMB, núm. 33 (15-8-1903), p. 286-287.
4. A la ciutat de Nàpols = La cançó dels presoners = ¡La vida mia, la vida amor! / popular catalana. - CEP.
5. A las llagas / música religiosa. - VIDAL: 160.
6. A Lluch te son trono / música religiosa. - VIDAL: 156-157.
7. A mí me gusta lo blanco / popular asturiana. - CEP.
8. A trabajar / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música de G. F. - EMB, núm. 10 (8-3-1902), p. 99.
9. Abril / letra de Rafael Benedito; música de Gounod. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-4-1929.
10. Ai, quin fred / cançó amb gestos. - Secció de pàrvuls del Liceo Ripoll, 30-12-1928.
11. Aire que vienes del alto / popular leonesa. - CSR.
12. Al entrar en la escuela / lletra i música de I. Hernández. - EMB, núm. 3 (16-1-1903), p. 20.
13. Alalá / popular gallega. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 25-7-1929; CEP.
14. Alborada / lletra de Ramon de Campoamor Freire; música d'Isidro Roca-mora Cazenave [harmonització d'una cançó popular valenciana]. - CEP.

15. Alegre mi barquilla cruza el mar / Cantada a la ILE de Pollença segons CIFRE: 8.
16. Arrepentimiento / música religiosa. - VIDAL: 159-160.
17. Asturiana / lletra popular; música de Manuel de Falla. - CEP; CSR.
18. Aubada / lletra de Marian Aguiló; música de Miquel Tortell. - EMB, núm. 40 (3-10-1903), p. 346-347; CEP.
19. Balada gallega / lletra de Teresa Méndez; música de Juan Montes Capón. - CSR.
20. Ball de bastons / popular catalana. - CEP.
21. Canción de Navidad / música d'Andreu Torrens. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-1-1929.
22. Canción de primavera: Asturias / popular asturiana. - CSR.
23. Cançó de bressol / música de Mozart. - ENM 1933.
24. Cançó de l'espadar / popular mallorquina. - CSR.
25. Cançó de nois / música d'Edvard Grieg. - CEP.
26. Cançó de Solfeig [de la Suite nº 2 de Peer Gynt].- CEP.
27. Cançó del treball / lletra de Mateu Obrador Bennassar; música d'Andreu Torrens. - ILE de Pollença segons CIFRE: 8; Secció de nins del Liceo Ripoll, 6-1-1930.
28. Cançoneta / lletra de Dolors Riera; música d'Agustí Coll. - CEP.
29. Cant de la senyera / lletra de Joan Maragall; música de Lluís Millet. - ENM 1933.
30. Cantamos los segadores / [Fragment de la sarsuela «Elecciones»]. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 28-7-1928 i primera setmana de gener de 1929.
31. Cantarella / lletra de Bartomeu Ferrà; música d'Andreu Torrens. - Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897.
32. Cantich infantil / lletra de M.S. Oliver; música de Pere-Miquel Marquès. - Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897.
33. Canto a la Bandera de España / lletra de José A. Llodrá. - EMB, (14-7-1906), p. 222-223.
34. Canto de romería = Eres alta y delgada / popular asturiana. - Liceo Ripoll, 1-4-1929; ENM 1933 ; CSR.
35. Cavatina [fragment de Stabat Mater] / música de Rossini. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-4-1929.
36. Corazón santo / música religiosa. - VIDAL: 158-159.

37. Cuatro pañuelos / popular càntabra. - CSR.
38. Dalt el pont d'Alaró [Sur le pont d'Avignon] / popular francesa. - Cantada pels mestres assistents a un curs de perfeccionament segons SUAU 1919.
39. Delgadita de cintura / popular andalusa. - CEP.
40. Despedida a la Virgen / música religiosa. - VIDAL: 151.
41. Día de fiesta = Hoy es domingo, zagala / popular vasca. - CSR.
42. Dins el cor de la montanya / lletra de Mossèn Miquel Costa Llobera; música de D. Vicens Llorens. - VIDAL: 152-153.
43. Dios te salve / lletra i música de Pedro Arnó. - VIDAL: [149].
44. El bon caçador / popular catalana. - Cantada pels mestres assistents a un curs de perfeccionament segons SUAU 1919; CEP.
45. El campesino alegre / lletra de Rafael Benedito; música de Robert Schumann. - CEP; Liceo Ripoll, 19-5-1928.
46. El caracol / - CSR.
47. El cavaller enamorat / lletra i música de Joan Manén. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-1-1929.
48. El desembre congelat / popular catalana. - Alumnes del Liceo Ripoll, 1930.
49. El día de fiesta / lletra de M. Porcel; música de M. Daviu. - EMB, núm. 6 (6-2-1904), p- 47.
50. El dormilón / Cançó amb gestos. - Pàrvuls del Liceo Ripoll, 1-4-1929.
51. El fill de don Gallardó / popular catalana. - CEP.
52. El grillo / - CSR.
53. El herrero / letra de M.P. [Miquel Porcel Riera]; música de Sacchs. - Dins: *Miquel Porcel i Riera, Historia Sagrada: grado preparatorio: libro del alumno*, 7ª ed., Palma de Mallorca: Tipografía de Bartolomé Rotger, 1912: [32].
54. El juego / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música de Ch. Miry.- EMB, núm. 10 (8-3-1902), p. 98; CEP.
55. El mal caçador / lletra de Joan Maragall - CEP.
56. El mal estudiante / - Nins de les escoles de Sóller a CCF 1930.
57. El manzano / - CSR.
58. El mariner = El rei mariner / popular catalana. - CEP; CSR.
59. El molinete / - EMB, núm. 42 (19-10-1901), p. 398; CEP.
60. El molino / lletra de Rafael Benedito; música de Pierre Gaveaux. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-4-1929.
61. El pajarillo / - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-4-1929.
62. El pandeiro / popular gallega. - CSR.

63. El paño murciano / popular murciana. - CSR.
64. El pequeño militar / - Pàrvuls de les Germanes de la Caritat de Sóller a CCF 1930.
65. El pequeño recluta = El que quiera ser soldado = El fusil / - ILE de Pollença segons CIFRE: 8; Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897; EMB, núm. 43 (29-10-1902), p. 395.
66. El perro / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música de Ch. Miry. - EMB, núm. 42 (20-10-1902), p. 382.
67. El recreo / lletra de M. P. [Miquel Porcel Riera]; música de Barbalonga. - Dins: Miquel Porcel i Riera. *Dibujo: grado preparatorio*, 4^a ed., Palma de Mallorca: Tipografía de Bartolomé Rotger, 1914 [17].
68. El saltiró de la cardina / lletra de Josep M. Francès; música de Vicenç Bou. - CEP; secció de nines del Liceo Ripoll, 30-12-1928.
69. El sol / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música anglesa. - EMB, núm. 27 (25-4-1903), p. 150.
70. Els bons minyons = Els aucellets bons minyons / - Cor de nins i nines a MANCOR 1917.
71. Els petits gnoms = La ronda dels petits gnoms de la montanya / lletra de Joan Llongueras; música de E. Jacques-Dalcroze. - Secció Rítmica de l'Escola Nacional de Santa Maria del Camí, 1917; CEP; Alumnes del Liceo Ripoll, curs 1927-28.
72. Els remers del Volga = La cançó dels remers / [lletra adaptada per Guillem Colom]; musica popular russa. - Museo Pedagógico Provincial de Baleares: Sección Cancionero, núm. 3; CEP / lletra de Pere Serra - ENM 1933.
73. Els tres tambors / popular catalana - Alumnes de Liceo Ripoll, 19-5-1928; ENM 1933.
74. En Pere Gallarí / popular catalana. - CEP; CSR.
75. Es meu conco Cap Pelat / popular mallorquina [recollida a Artà l'any 1923]. - CEP.
76. Escarabat bum-bum / popular catalana / CEP; Cantada pels mestres assistents a un curs de perfeccionament segons SUAU 1919; Alumnes de les escoles de Sóller a CCF 1930
77. Escuela moderna / lletra de E. Guerra (Miquel Porcel Riera); música de Ch. Miry. - EMB, núm. 41 (11-10-1902), p. 371; CEP.

78. Fochs follets / lletra d'A. Borí i Fontestà; música de Joan B. Lambert. - Alumnes del Liceo Ripoll, 19-5-1928.
79. Gimnasia rítmica / Dins: *Miquel Porcel i Riera, Ciencias físicas y naturales: grado elemental: libro del alumno*, 16^a ed., Palma de Mallorca: Tipografía Porcel, 1929: [36].
80. Gloria / lletra i música de D. Pedro Arnó. - VIDAL: [149].
81. Hila hilanderas / lletra i música de Joan Llongueras. - Secció de pàrvuls del Liceo Ripoll, 1-4-1929.
82. Himne a Eivissa / lletra i música de Prudenci Alcón. - Museo Pedagógico Provincial de Baleares: Sección Cancionero, núm. 5.
83. Himne a Mancor / lletra de Margalida Sintès; música d'Arnau Mir. - Cor de nins i nines a MANCOR 1917.
84. Himne de l'escola de Consell / lletra de Bartomeu Guasp Gelabert; música de F. Partous. - EMB, 577 (14-12-1935), p. 365.
85. Himne mallorquí: per cantar els nins a les escoles / lletra de Maria A. Salvà; música de Bernat Salas. - CEP.
86. Himne mallorquí / lletra de Bartomeu Forteza; música d'Antoni Pol.- CEP.
87. Himno a la Naturaleza / lletra de Rafael Benedito; música de L. van Beethoven. - Escola de nins de Consell abans de 1936 sota la direcció del mestre Miquel Deyà Palerm.
88. Himno a la Patria / lletra i música de Isidoro Hernández. - EMB, núm. 3 (16-1-1903), p. 21.
89. Himno a Mallorca / lletra d'Amparo Navarro; música de José Serrano. - Museo Pedagógico Provincial de Baleares: Sección Cancionero, núm. 4; CEP.
90. Himno a Valencia = Himno a la Exposición de Valencia / lletra de Maximiliano Thous; música de José Serrano. - CEP.
91. Himno al Ahorro / - CEP.
92. Himno al árbol / lletra i música de A. Pol (Un conrador): Adaptación castellana por B. Bestard. - Festes de l'arbre des de 1924; CEP.
93. Himno de Riego / lletra de Evaristo de San Miguel. - CEP.
94. Hiverana = Ya se murió del burro / popular asturiana. - CSR.
95. Invierno / lletra de Rafael Benedito; música popular sueca. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-1-1929.

96. Jesus als nois / lletra de Jacint Verdaguer; música de Joan B. Lambert. - Cantada pels mestres assistents a un curs de perfeccionament segons SUAU 1919.
97. Jesús divino pastor llamando a la oveja perdida / música religiosa. - VIDAL: 158.
98. Jota valenciana (Jota del carrer) / lletra de Ramon de Campoamor Freire; música d'Isidro Rocamora Cazenave [harmonització d'una cançó popular valenciana]. - CEP.
99. Ki-ri-ki-ri-car / - CSR.
100. L'agullla / lletra de Francesc Sitjà; música de Narcisa Freixas. - Alumnes dels col·legis i escoles de Sóller a CCF 1930.
101. L'ametller / lletra de Joan Maragall; música de Narcisa Freixas. - CSR.
102. L'hereu Riera / popular catalana. - CEP; CSR.
103. La avecilla / música de Mozart. - CEP.
104. La Balanguera / lletra de Joan Alcover; música d'Amadeu Vives. - Museo Pedagógico Provincial de Baleares: Sección Cancionero, núm. 1; secció de nines del Liceo Ripoll, 25-7-1919; ENM 1933; CEP; CSR.
105. La bandera = Canto de la bandera = Himno a la bandera / lletra de M. Obrador; música de Landa. - Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897; EMB, núm. 41 (11-10-1902), p. 370; Museo Pedagógico Provincial de Baleares: Sección Cancionero, 1926 [amb dibuixos del mestre Francesc Rosselló Gil]; CEP de 1901 i posteriors.
106. La cadena / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música belga. - EMB, núm. 42 (20-10-1902), p. 383.
107. La campana / lletra i música de P. Arnó. - EMB, núm. 24 (13-6-1903), p. 210-211.
108. La cuna / lletra de Miguel Costa i Llobera; música de Guillem Massot Beltran. - Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897.
109. La dansa [La dança] / música de Narcisa Freixas. - CSR.
110. La filadora / popular catalana. - CEP; CSR; Cantada pels mestres assistents a un curs de perfeccionament segons SUAU 1919; ENM 1933.
111. La filla del marxant / popular catalana. - CEP.
112. La galindanya / lletra d'Antoni Borí i Fontestà; música de Joan B. Lambert. - Alumnes del Liceo Ripoll, curs 1927-28.

113. La Geometria / - CSR.
114. La golondrina / letra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música de Glasser. - EMB, núm. 15, (10-4-1901), p. 139; CEP.
115. La Historia / - CSR.
116. La huerfanita: juego / [autores ignorados]. - EMB, núm. 28 (15-7-1905), p. 231.
117. La labor / letra de M. Porcel [Miquel Porcel Riera]; música de J. Llobera. - EMB, núm. 28 (15-7-1905), p. 231.
118. La lliçó de solfa / - Nins de les escoles de Sóller a CCF 1930.
119. La Mare de Déu / letra d'Adrià Gual; música d'Antoni Nicolau. - CEP.
120. La missa primera / letra de Francesc Casas i Amigó; música de R. Morera. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-4-1929.
121. La mort de l'escolà / letra de Jacint Verdaguer; música d'Antoni Nicolau i Parera. - CSR; ENM 1933.
122. La muñeca: para niñas / letra de M.P. [Miquel Porcel Riera]; música de Pau Coll. - Dins: Dins: *Miquel Porcel i Riera. Ciencias físicas y naturales: grado medio: libro del alumno*, 7^a ed., Palma: Tipografía de A. Rotger, 1918, p. [64]; secció de nines del Liceo Ripoll, 25-7-1929.
123. La pastoreta / popular catalana. - Secció de nines del Liceo Ripoll, 1-1-1929.
124. La pàtria petita / letra de Pere d'Alcantara Penya. - Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897.
125. La piedra en el aire / - Pàrvuls de les Germanes de la Caritat de Sóller a CCF 1930.
126. La pirroquia / popular extremeña. - CSR.
127. La ploma de perdiu / popular catalana. - Cantada pels mestres assistents a un curs de perfeccionament segons SUAU 1919.
128. La pluie / - CSR.
129. La pomera / letra de Mossen Josep Paradedà; música de En Ricart Domingo. - CEP.
130. La pomereta / popular catalana - CEP.
131. La praviana / popular asturiana. - CEP.
132. La promesa / - CEP.
133. La ronda del faldellí = faldilleta / letra de Joan Llongueras; música de E. Jacques-Dalcroze. - Cor de nines a MANCOR 1917.
134. La ronda del nen qui no vol menjar les sopes / letra de Joan Llongueras;

- música d'E. Jacques-Dalcroze. - Alumnes del Liceo Ripoll, curs 1927-28.
135. La ronda dels bons treballadors / lletra de Joan Llongueras; música de E. Jacques-Dalcroze. - Cor de nins a MANCOR 1917.
136. La ronda dels soldadets / lletra de Joan Llongueras; música de E. Jacques-Dalcroze. - Cor de nins a MANCOR 1917.
137. La sardana de les monges / lletra d'Angel Guimerà; música d'Enric Morera. - CSR; CEP.
138. La Verge bressant / lletra de Joan Maragal [traducció d'un poema d'A. Daudet]; música de César Frank. - CSR.
139. Las agachadas / popular castellana. - CSR.
140. Las estaciones / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música de Ch. Miry. - EMB, núm. 51, (21-12-1901), p. 487.
141. Las hormigas / - CSR.
142. Las hormiguitas / lletra i música de Joan Llongueras.- Secció de pàrvuls del Liceo Ripoll, 6-1-1930.
143. Las mozas de porqueriza / popular castellana. - CSR.
144. Les formigues / lletra de Francesc Sitjà i Pineda; música de Narcisa Freixas. - Nins i nines dels col·legis i escoles de Sóller a CCF 1930.
145. Les formiguetes / lletra i música de Joan Llongueras. - Secció Rítmica de l'Escola Nacional de Santa Maria, 1917.
146. Lineas y figuras / - CSR.
147. Lo soldadet / lletra de Joaquim Riera y Bertran; música de Joseph Rodoreda. - Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897.
148. Los buenos amigos / - Pàrvuls de les Germanes de la Caritat de Sóller a CCF 1930.
149. Los buenos compañeros / - CSR.
150. Los estudiantes / lletra de Juan Vidal Vaquer; música de José Balaguer. - EMB, [suplemento al] n° 20 (14-5-1902), p. 2.
151. Los soldados / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música de M. Daviu. - EMB, núm. 43 (29-10-1902), p. 394.
152. Ma maneta / lletra de Francesc Sitjà; música de Narcisa Freixas. - Nines dels col·legis i escoles de Sóller a CCF 1930.
153. Madre divina / música religiosa.- VIDAL: 151-152.
154. Marcha infantil / lletra de E. Guerra [Miquel Porcel Riera]; música de M. Daviu. - EMB, núm. 51, (21-12-1901), p. 486.

155. Marcha militar / lletra de M. P. [Miquel Porcel Riera]; música de Danhauser. - Dins: *Miquel Porcel i Riera. Dibujo: grado preparatorio*, 4^a ed., Palma de Mallorca: Tipografía de Bartolomé Rotger, 1914 [18].
156. Margarideta filant / lletra de Goethe; música de Schubert. - ENM 1933.
157. Marina / música de Mendelsohn. - CEP.
158. Meus amores / popular gallega. - CEP.
159. Mi hermano / lletra i música de P. Arnó. - EMB, núm 27 (25-4-1903), p. 151.
160. Mi linda muñeca / cançó amb gestos. - Pàrvuls del Liceo Ripoll, 1-1-1930.
161. Mi pueblo / lletra de M. P. [Miquel Porcel Riera]; música de Barbalonga. - Dins: Miquel Porcel i Riera. *Aritmética: grado elemental: libro del alumno*, 7^a ed., Palma de Mallorca: Tipografía de Bartolomé Rotger, 1918: [51].
162. Modulación de paso / lletra de E. Guerra [Miguel Porcel Riera]; aire belga. - EMB, núm. 42, (19-10-1901), p. 399.
163. Muñeira / popular gallega. - CSR.
164. Muntanyes del Canigó / popular catalana. - Cantada pels mestres assistents a un curs de perfeccionament segons SUAU 1919; CEP; CSR.
165. Muntanyes regalades / popular catalana. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-1-1929.
166. Negra sombra / lletra de Rosalía de Castro; música de Juan Montes - Alumnes del Liceo Ripoll, curs 1927-28; CSR.
167. No-ni-no / lletra de M.P. [Miquel Porcel Riera]; música de Weber. - A: *Cantos escolares publicados por «El Magisterio Balear»*, núm. 8.
168. Obriu que volem entrar / lletra de Josep Carner; música de Joan Baptista Lambert. - Alumnes del Liceo Ripoll, 19-5-1928.
169. Oración para la entrada y salida de la escuela / lletra i música de Pedro Arnó. VIDAL: [149].
170. Otoñal / popular basca. - CSR.
171. Padre nuestro / lletra i música de Pedro Arnó. - VIDAL: [149].
172. Patria / lletra i música de Maria Sabater Gerli. - EMB, núm. 51 (24-12-1903), p. 442.
173. Per empinada costa / lletra de Tomas Aguiló; música de Guillem Massot. - VIDAL: 155-156.

174. Per tu ploro / lletra de Joan Maragall; música de Pep Ventura. - Secció de nines del Liceo Ripoll, 30-12-1928.
175. Primavera ya vienes / [Versió castellana de la cançó popular alemana «Der Mai ist bekommen»].- ILE de Pollença segons CIFRE: 8.
176. Puix de Déu / lletra de Tomàs Forteza; música de Bartomeu Torres. - VIDAL: 154-155.
177. Rataplam ! Rataplam ! : marxa escolar / lletra de Josep Plana; música de Ricart Domingo. - Alumnes del Liceo Ripoll, 1928.
178. Rataplim, rataplam / lletra de Rafael Nogueras i Oller; música de Narcisca Freixas. - Festival escolar patrocinat per la Sociedad Deportiva Sollerense i la Junta local d'ensenyança primària, 1929.
179. Riverana / popular charra. - ENM 1933.
180. Rivididididititi / lletra de Joan Llongueras ; música de E. Jacques-Dalcroze. - Cor de nines a MANCOR 1917.
181. Romance del conde Olinos / popular castellana. - CSR.
182. Salta, salta, cavallet / lletra i música de Joan Llongueras. - Nins de les escoles de Sóller a CCF 1930.
183. Santa Teresa / lletra de Pere de A. Penya. música de Bartomeu Torres. - Alumnes de les escoles de Palma a la Festa escolar celebrada al bosc de Bellver el dia 14 d'octubre de 1897.
184. Són deu noies per casar / música de Joan Llongueras. - Secció de pàrvuls del Liceo Ripoll, 30-12-1928 i 1-4-1929.
185. Sor Tomasseta / popular mallorquina. - CEP.
186. Todos le llevan al niño / - CSR.
187. Tonada de sa tafona / popular mallorquina. - CEP.
188. Tonada de sa vermada / popular mallorquina [recollida a Sencelles el dia 5 de maig de 1923]. - CEP.
189. Tonada de ximbomba / popular mallorquina. - CEP.
190. Torna a Sorrento = Illa d'or / lletra de Manuel Andreu Fontirroig; música popular italiana. - Alumnes del Liceo Ripoll, 1-4-1929; CEP.
191. Un goal! ¡Hurra! / - Nins de les escoles de Sóller a CCF 1930.
192. Vamos a clase / lletra de M. Porcel; música d'A. Danhauser. - EMB, núm 51 (24-12-1903), p. 443.
193. Venid y vamos todos / música religiosa. - VIDAL: 150.
194. Villancet / música de Lloaxim Sanxo. - Secció de nins del Liceo Ripoll, 1-1-1929.

195. Vite, vite / popular asturiana. - CSR.
196. Viva la tropa / - Alumnes del Liceo Ripoll, curs 1927-28.
197. Vou-veri-vou / lletra de Mateu Obrador; música d'Honorat Noguera. - Museo Pedagógico Provincial de Baleares: Sección Cancionero, núm. 2.
198. Ya los días son cortos / popular asturiana. - CSR.
199. Ya se van los pastores / popular de la Sierra de Gredos. - CSR.
200. Yo me arrimé a un pino verde = Anda jaleo / lletra de Federico García Lorca. - CSR.